

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Zavhorodnia T. K. Pedagogika V. O. Sukhomlynskoho. Monohrafiia. Ivano-Frankivsk : «NAIR», 2019. 209 s. (in Ukrainian)
- [2] Pedagogichna maisternist : pidruchnyk / I. A. Ziaziun, L. V. Kramushchenko, I. F. Kryvonos ta in.; Za red. I. A. Ziaziuna. 2-he vyd., dopov. i pererobl. K.: Vyshcha shk., 2004. 422 s. (in Ukrainian)
- [3] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 261 vid 23 bereznia 2016 r. «Pro zatverdzhennia Poriadku pidgotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u zakladakh vyshchoi osvity (naukovykh ustanovakh)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
- [4] Pedagogichna praktyka aspirantiv : Rekomendatsii do prokhozhenia. KPI im. Ihoria Sikorskoho. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/399ac25d-f62c-4aee-bc53-3a74f8c91456/content> (in Ukrainian)
- [5] Pedagogichna kultura i pedagogichna maisternist. URL: <http://um.co.ua/11/11-9/11-92996.html> (in Ukrainian)
- [6] Pototska I. S. Psykholohichni determinanty rozvytku pedagogichnoi obdarovanosti maibutnoho vchytelia / I. S. Pototska // Visnyk NTUU«KPI». Filosofiia. Psykholohiia. Pedagogika : zbirnyk naukovykh prats. – 2012. – № 1(34). – S. 114–118.
- [7] Збірник цитат і висловів. №337. URL: <https://rozdil.lviv.ua/aphorisms/aph.php?id=337> (in Ukrainian)
- [8] Yevsiukov O.F. Pedagogika vyshchoi shkoly : navchalnyi posibnyk. Khark. nats. ahrar. un-t im. V. V. Dokuchaieva. Xarkiv, 2021. 264 s. (in Ukrainian)
- [9] Zaichenko I., Tesliuk V., Kalenskyi A. Osnovy pedagogichnoi maisternosti ta etyka vykladacha vyshchoi shkoly. Kyiv : Lira-K, 2018. 484 s. (in Ukrainian)
- [10] Ortynskyi V. L. Pedagogika vyshchoi shkoly. Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury. 2019. 472. (in Ukrainian)
- [11] Pedagogika vyshchoi shkoly : navchalnyi posibnyk / O.I. Fedorenko ta in. Za zah. red. O. I. Fedorenko. Kharkiv : FOP Brovin O.V., 2020. 240 s. (in Ukrainian).

УДК 378:(430)/(460)

DOI: 10.31652/2412-1142-2024-72-195-205

Опушко Надія Романівна

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5075-7747
hmarka52@gmail.com

Коваль Мирослав Стефанович

доктор педагогічних наук, професор, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, професор кафедри наглядово - профілактичної діяльності та пожежної автоматики, м. Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0662-862X
lviv-koval@ukr.net

Кусій Мирослава Ігорівна

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної математики і механіки, м. Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3120-1975
kusijmiroslava@gmail.com

УНІВЕРСИТЕТИ НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Вивчення німецького досвіду в галузі освіти відіграє особливу роль в порівняльних педагогічних дослідженнях. Це зумовлено двома факторами: економічна модель розвитку Німеччини має спільні особливості з вітчизняною, а саме соціально-орієнтованість; Німеччина є

найбільш економічно розвинутою державою Європейського Союзу, характеризується ефективною системою державного управління і підготовкою фахівців. Саме тому у статті здійснено порівняльне дослідження вищих навчальних закладів (ВНЗ) Німеччини, які здійснюють підготовку фахівців за дуальною формою навчання. Встановлено, що незважаючи на чисельні дослідження із різних напрямів організації професійної підготовки в системі вищої освіти, в тому числі вивчення закордонного досвіду впровадження дуального навчання, досі залишаються не вивченими особливості впровадження освітнього процесу в університетах прикладних наук та кооперативної освіти, що є основними провайдерами дуальної освіти в Німеччині.

Авторкою проаналізовано подібності й відмінності у структурних та змістовних характеристиках освітніх програм (ОП) університету кооперативної освіти та університету прикладних наук. Виявлено, що університети прикладних наук були засновані на базі професійних навчальних закладів середньої ланки (ремісничих закладів освіти, інженерних коледжів та інших професійних закладів середньої освіти), університети кооперативної освіти були організовані в 1972 р. за зразком Штутгартської моделі професійної освіти. Констатовано, що в кінці 60-х на початку 70-х рр. XX ст. ці ВНЗ були прирівняні до закладів освіти вищого типу. Визначено, що серед ключових відмінностей між університетами прикладних наук та університетами кооперативної освіти є: особливості організації вступної кампанії, співпраці з соціальними партнерами та в змісті теоретичної та практичної складової професійної підготовки.

Практичним значенням дослідження є можливість перенесення окремих елементів в освітній процес вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО).

Ключові слова: дуальне навчання, форма навчання, класичні університети, університети прикладних наук, університети кооперативної освіти, професійні академії, Штутгартська модель.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Найважливішою метою розвитку освіти провідних європейських країн на сучасному етапі є створення передумов для того, щоб освітня система забезпечувала кожній молодій людині вихід на ринок праці країн Європейського Союзу з дипломом фахівця. Такий підхід вимагає, щоб шкільна, початкова і середня професійна та вища освіта були концептуально, методично й організаційно пов'язані між собою. Однією з найуспішніших моделей сучасної освіти вважається «німецька система».

Система вищої освіти Німеччини об'єднує близько 440 вищих навчальних закладів (ВНЗ), із яких понад 300 – державні. Основу системи вищої освіти становлять класичні університети (Universität), технічні університети (Technische Universität) і загальні (Gesamthochschulen) університети, а також ВНЗ, статус яких прирівнений до університетського: педагогічні інститути (Pädagogische Hochschulen), медичні та церковні коледжі (Theologische Hochschule) і спортивні коледжі.

До числа вищів неуніверситетського типу належать професійні вищі школи (університети прикладних наук) (Fachhochschulen), що дають професійну освіту в сферах бізнесу, економіки, сервісу, сільського господарства і прикладного мистецтва, а також музичні та мистецтвознавчі коледжі (Kunsthochschule і Musikhochschule). Крім перелічених, до системи вищої освіти Німеччини входять державні і приватні коледжі з підвищеної професійної підготовки (Berufsakademien), що поєднують теоретичну підготовку з практикою на виробництві.

Значний науковий інтерес у контексті нашого дослідження представляє організація освітнього процесу саме в університетах прикладних наук (Fachhochschulen) та професійних академіях (Berufsakademien) або університетах кооперативної освіти, що забезпечують підготовку фахівців за дуальною формою навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порівняльні дослідження тривалий час займають провідне місце в системі вітчизняних наукових розвідок. Окремі питання підготовки фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти (ЗВО) висвітлені в працях: О. Акімової, В. Андрущенко, О. Антонової, С. Вітвіцької, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, В. Каплінського, А. Коломієць, Н. Лазаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, Н. Хамської, В. Фрицюк, Я. Цехмістера та ін. Різним питанням вищої освіти у Німеччині присвятили свої

праці: Н. Абашкіна, С. Амеліна, Т. Вакуленко, Г. Ващенко, Н. Креденець, Т. Козак, Т. Кристопчук, О. Локшина, Л. Пуховська та ін. Дослідженню окремих аспектів дуального навчання в системі вітчизняної професійної освіти окреслено в працях: В. Бугайчук, Р. Гуревича, М. Кадемії, В. Кобисі, А. Кобисі, О. Киричук, І. Лилик, О. Давліканової та ін.

Серед закордонних досліджень окремої уваги заслуговують праці: А. Вольтер (A. Wolter), В.Грайнерт (W.Greinert), Ф.Куберт (F.Kuebert), А.Ліпзмаєр (A.Lipsmeier), Х.Пуєтц (H.Puetz), А.Сарклетті (A.Sarcletti), А.Шелтен (A.Schelten), Х.Шмідт (H.Schmidt), К.Штратман (K.Stratmann), С. Трітшер-Архан (S. Tritscher-Archan) та ін.

Незважаючи на чисельні дослідження із різних напрямів організації професійної підготовки в системі вищої освіти, в тому числі вивчення закордонного досвіду впровадження дуального навчання, досі залишаються не вивченими особливості впровадження освітнього процесу в університетах прикладних наук та кооперативної освіти, що є основними провайдерами дуальної освіти в Німеччині.

Мета статті полягає в аналізі й порівнянні організації та змісту освітнього процесу в університетах прикладних наук та кооперативної освіти в контексті підготовки фахівців за дуальною формою навчання в Німеччині.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Пропоноване дослідження ґрунтоване на аналізі подібностей і відмінностей у структурних та змістовних характеристиках освітніх програм (ОП) професійної академії та університету прикладних наук. Така порівняльна характеристика є відправною точкою для обґрунтування впливу, який здійснюють досліджувані заклади освіти на абітурієнтів та здобувачів з різних соціальних середовищ у їхньому прагненні здобути ступінь вищої освіти.

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі наукового пошуку були використані різні методи дослідження: аналіз педагогічної та довідникової літератури, нормативних документів щодо реалізації дуальної форми здобуття освіти у вищих навчальних закладах Німеччини різних типів; порівняння з метою співставлення спільних та відмінних ознак; експертна оцінка стосовно організації дуального навчання у ВНЗ Німеччини.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як уже зазначалось вище, система вищої освіти Федеративної Республіки Німеччина (ФРН) досить розгалужена. Абітурієнти в процесі пошуку місця навчання мають змогу обирати між класичними університетами, університетами прикладних наук, професійними академіями (університети кооперативної освіти) тощо. Зазначимо, що обрані ВНЗ (університети прикладних наук та кооперативної освіти), представляють інтерес з точки зору підготовки фахівців за дуальною формою навчання. Загальновідомим є той факт, що дуальне навчання – це симбіоз теоретичної та практичної частин підготовки, коли необхідні знання студент одержує на базі університету, а опрацьовує їх на підприємстві (фірмі), з якою співпрацює заклад освіти [1, с.104].

Зауважимо, що ці університети, на відміну від класичного університету не мають на меті підготовку науковців, а тому не мають права присуджувати докторські ступені та здійснювати хабілітацію. Класичний університет характеризується своїм дослідницьким мандатом і кваліфікацією молодих науковців [5]. Університетське викладання орієнтоване переважно на систему класифікації навчальних дисциплін [7]. На противагу їм, ОП університету кооперативної освіти або університету прикладних наук зосереджені на практичній підготовці. Вони зазвичай спираються на підгалузі академічних дисциплін, виходячи з передумови корисності у професійній (неакадемічній) практиці. З огляду на те, що університети суттєво відрізняються від двох інших типів ВНЗ, вони не є порівняльною категорією для цього дослідження.

У 1968 р. було підписано «Угоду між землями Федеративної Республіки Німеччина про стандартизацію системи фахових шкіл». Цей документ вивів фахові школи на один рівень з університетами. Приводом для її ратифікації було задоволення попиту на вищу освіту в економічно ефективний спосіб, а також запропонувати освітню альтернативу для всіх випускників шкіл, зацікавлених у навчанні, але не обов'язково спрямованих на навчання в академічній системі [8, с.468].

Розглянемо основу виникнення обох досліджуваних типів ВНЗ. Університети прикладних наук виникали здебільшого на базі колишніх інженерних, бізнес-шкіл, шкіл мистецтв і ремесел, а також вищих технічних училищ. За даними Німецької ради з природничих і гуманітарних наук, ОП в таких університетах мають на меті «підготувати студентів на науковій основі з практичною і професійною орієнтацією і дати їм можливість самостійно працювати за фахом» [12].

Перший університет кооперативної освіти був заснований з ініціативи представників промислового сектору. У 1972 р. три компанії Bosch, Standard Elektrik Lorenz (SEL) і Daimler-Benz, а також Вюртенберзька академія економіки та адміністрування (*Württembergische Verwaltungs- und Wirtschaftsakademie – VWA*), у рамках «Штутгартської моделі» розробили концепцію навчання, що поєднувала базову ОП з навчанням на підприємстві. Через два роки державні професійні академії були реорганізовані в університети кооперативної освіти і взяли на себе компоненти наукової підготовки [14, с.198].

Профіль університету кооперативної освіти визначається Німецькою радою з природничих і гуманітарних наук. Він характеризується тісною інтеграцією теорії та практики. Підприємство як місце практичного навчання та університет як місце вивчення теорії працюють у партнерстві, щоб підготувати студентів до їхньої майбутньої професії. Навчання на підприємстві сприяє систематичному набуттю практичних знань. Програма навчання в університеті надає знання, пов'язані з професією, на основі навчальних планів [13].

Комісія федеральних земель підтримує зазначені повноваження університету кооперативної освіти і зазначає, що цей тип вищої освіти – далекосяжний консенсус, який ґрунтується на загальному фундаментальному переконанні, що професійна підготовка у ВНЗ орієнтується на практику. Дуальне навчання в даному випадку розглядається як чудовий варіант для реалізації зв'язку між академізмом і практичними навичками в процесі підготовки, тобто сприяє подоланню різниці між теорією і практикою [2].

Аналіз заяв Німецької ради з природничих і гуманітарних наук та Комісії федерального уряду свідчить, що гібридність ОП університету кооперативної освіти є її основною характеристикою, оскільки дуальна професійна підготовка поєднується з елементами вищої освіти, зокрема з викладанням природничих дисциплін «на університетському рівні» [3]. З огляду на окреслені тенденції часткового поєднання вищої та професійної освіти і навчання, університет кооперативної освіти варто розглядати як прецедент, оскільки вона переносить принцип дуальної професійної підготовки у сферу вищої освіти. Закон про професійну академію, прийнятий у Баден-Вюртемберзі в 1982 р., надав установам, які до цього працювали як пілотні проекти, статус ВНЗ у межах федеральної землі. Зараз ці ВНЗ функціонують і в інших федеральних землях, таких як Берлін, Гессен, Гамбург, Нижня Саксонія, Саар, Саксонія, Шлезвіг-Гольштейн і Тюрінгія [6].

Постановою Конференції міністрів культури Німеччини (КМК) від 29 вересня 1995 р. передбачено, що ступені за програмами дуального навчання, засновані на моделях професійної академії в Баден-Вюртемберзі, мають визнаватися як кваліфікації вищої освіти [9]. На основі цієї постанови і на запит федеральних земель Рада з питань науки і гуманітарних питань склала перелік критеріїв для оцінювання університетів кооперативної освіти, які ґрунтуються на еталонному типі академії в землі Баден-Вюртемберг. Подібно до програми університету прикладних наук (*Fachhochschule*), Німецька рада з природничих і гуманітарних наук вважає академічну основу і одночасну практичну орієнтацію центральною особливістю їх ОП.

Рада з природничих і гуманітарних наук розрізняє університети кооперативної освіти типу I і типу II. *Тип I* відповідає моделі, яка є в Баден-Вюртемберзі. Університети кооперативної освіти, які не відповідають цій моделі, класифікуються як *тип II*. Як зазначається в документах Німецької ради з природничих і гуманітарних питань, численні відмінності, такі як вимоги до відбору викладачів, тривалість теоретичної та практичної фаз навчання, а також видача диплома вже застаріли, оскільки університети кооперативної освіти типу II все більше орієнтуються на тип I [13]. Той факт, що цих відмінностей між типами більше немає, також пов'язаний з резолюцією Постійної конференції міністрів освіти і культури земель Федеративної Республіки Німеччина «Класифікація бакалаврських програм у професійних академіях у структурі ступеневого навчання» (2004). Окрім того, що ступінь бакалавра, одержаний у університетах кооперативної освіти I типу, прирівнюється до ступеня бакалавра в університетах прикладних наук та класичних університетах відповідно до закону про вищу освіту, ступінь бакалавра, одержаний в університетах II типу, також прирівнюється до ступеня бакалавра в інших ВНЗ відповідно до закону про вищу освіту, за умови, що програми підготовки бакалаврів пройшли акредитацію [9].

Нами з'ясовано одну важливу відмінність: університети кооперативної освіти, віднесені до типу II, фінансуються з приватних джерел. Держава не бере участі в навчанні, тоді як у моделі університету Баден-Вюртемберга навчання «в основному здійснюється за державний рахунок» [13]. Крім того, за навчання за дуальною програмою в приватному університеті кооперативної освіти необхідно платити. Залежно від соціального партнера компанії можуть виплачувати щомісячну допомогу на навчання, але плату за навчання сплачує студент або ж компанія, що проводить навчання, виплачує щомісячну допомогу, а також покриває плату за навчання. Іншим варіантом є щомісячна виплата допомоги на навчання та часткова оплата вартості навчання.

Для того, щоб гарантувати еквівалентність ступенів за рішенням КМК «на інституційному рівні», вісім раніше незалежних професійних академій у Баден-Вюртемберзі об'єдналися у 2009 р., утворивши Дуальний університет Баден-Вюртенберга (DHBW) [Kramer, Jochen]. Таким чином, заклади з позначкою «дуальний університет» можна вважати еквівалентними професійним академіям.

Беручи до уваги той факт, що на додаток до університетів кооперативної освіти, університети прикладних наук та класичні університети також пропонують програми дуального навчання, абсолютна кількість студентів, які навчаються за дуальною формою постійно зростає (табл. 1)

Таблиця 1

Кількість програм дуального навчання, соціальних партнерів і студентів дуального навчання з 2004 по 2022 рік (абсолютні цифри) [4, с.12]

Рік	Кількість програм дуального навчання	Кількість компаній-партнерів	Кількість студентів дуальної форми навчання
2004	512	18167	40982
2005	545	18911	42467
2006	608	22003	43536
2007	666	24246	43220
2008	687	24572	43991
2009	712	26121	48796
2010	776	27900	50764
2011	929	40874	61195
2011*	879	40555	59628
2012	910	45630	64093
2013	1014	39622	64358
2014	1505	41466	94723
2015	1553	42951	95240
2016	1592	47458	100739
2019	1662	51060	108202
2022	1749	56852	120517

* Починаючи з 2011 року, оцінки стосуються виключно навчальних програм початкової освіти. У 2017, 2018, 2020 та 2021 роках дані не оцінювалися.

У представленому дослідженні аналізуються лише державні професійні академії (університети кооперативної освіти, тип I). Оскільки в трьох федеральних землях Баден-Вюртемберг, Саксонія і Тюрінгія є лише ВНЗ цього типу, аналіз обмежується професійними академіями та університетами прикладних наук цих трьох федеральних земель. Цей крок виправданий тим, що, як описано вище, плата за навчання в приватних професійних академіях є обов'язковою. Залежно від угоди, укладеної з партнером по практиці щодо оплати за навчання, стимул до навчання може бути наданий або не наданий через перспективу заробляти власні гроші на ранньому етапі.

Університети прикладних наук також пропонують більшість програм дуального навчання на додаток до «традиційних» ОП. У деяких федеральних землях, таких як Баварія, вони навіть пропонуються виключно університетами прикладних наук (за винятком Мюнхенського відділення приватного Міжнародного університету кооперативної освіти).

Нами встановлено відмінності між університетом прикладних наук та університетом кооперативної освіти щодо «інтенсивності переплетення теорії та практики» та щодо вступу на навчання. ОП професійної академії характеризується «тісним взаємозв'язком з проблемами, орієнтованими на компанію» [11, с. 224]. Це відображається в часовій структурі програми, що складається з теоретичних і практичних фаз, котрі чергуються, тривалістю по три місяці кожна. Деякі німецькі науковці вважають, що університет кооперативної освіти діє як «інструмент рекрутингу» для компаній. Студенти вже ознайомлені з функціональними обов'язками на етапі навчання, а це означає, що вступний період значною мірою відпадає, коли їх приймають на роботу. Отже, університет кооперативної освіти робить більше, ніж просто готує студентів до професійної діяльності. Випускники є «готовими до роботи» та соціалізованими у професійне та корпоративне життя, принаймні, якщо вони залишаються у навчальній компанії та функціональній сфері після закінчення навчання.

Характер навчання в компанії в рамках програми дуальної освіти також відображається в тому, що, на відміну від своїх однокурсників з університетів прикладних наук, студенти університетів кооперативної освіти одержують стипендію від свого партнера по практиці. У той час як програма університету прикладних наук пропонує можливість одержати досвід роботи з практичними питаннями та процесами компанії в рамках обов'язкового практичного семестру. Тісний зв'язок між навчанням у компанії та в університеті можна спостерігати частково в ОП, пропонованих університетами кооперативної освіти, а також в оцінюванні підсумкової дипломної роботи. Деякі ОП є вузькоспеціалізованими та орієнтованими на потреби регіональних/місцевих компаній, тому, деякі предмети є авторськими курсами для яких немає еквівалентів в університетах прикладних наук.

Кваліфікаційна робота, як правило, орієнтована на внутрішні проблеми компанії і, на відміну від університету прикладних наук, оцінюється представником як професійної академії, так і партнера з практики. Екзаменаційна робота також може бути орієнтована на питання, які віднесені до контексту компанії в рамках програми навчання в університеті прикладних наук. Однак рецензування дипломної роботи здійснюється виключно університетом прикладних наук [7]. Тісна інтеграція академічної програми з навчанням на підприємстві відображається в залученні відповідних навчальних компаній, що співпрацюють з університетом кооперативної освіти, до планування змісту теоретичних етапів. Як і члени комітету університету кооперативної освіти, партнери з практики також мають можливість впливати на ОП, що викладаються в академії, у відносно короткі терміни.

Це підкреслює дві важливі відмінності від університету прикладних наук. По-перше, навіть якщо програма університету прикладних наук орієнтована на практичні професійні питання, її ОП плануються і викладаються незалежно від економічної системи. На відміну від цього, центральна риса академічної освіти, а саме свобода викладання, не може бути дотримана в університеті кооперативної освіти. По-друге, тісне переплетення навчання та професійної підготовки також відображається на ступенях, що присуджуються в професійних академіях. Це пов'язано з тим, що дуальна (інтегрована з навчанням) ОП

характеризується подвійною кваліфікацією. Оскільки програма навчання є поетапною, іспит на асистента складається після двох років, що відповідає завершенню професійно-технічної освіти [3]. Ступінь бакалавра можна одержати ще через рік. На відміну від цього, програма навчання в університеті прикладних наук веде лише до одержання ступеня бакалавра.

Німецький науковець М. Пастор (Mandy Pastohr) стверджує, що університет прикладних наук та університет кооперативної освіти надають специфічні послуги іншим соціальним підсистемам. Зокрема, вони зосереджують увагу на результативності освіти за відношенням до системи зайнятості, досліджуючи та порівнюючи цілеспрямованість структур знань у навчальних процесах у ВНЗ.

М. Пастор представляє багатовимірне дослідження у порівняльній характеристиці досліджуваних ВНЗ. Він розрізняє чотири форми навчання: «науково орієнтоване теоретичне навчання», «науково орієнтоване практичне навчання», «професійно орієнтоване теоретичне навчання» і «професійно орієнтоване практичне навчання» [7].

Науково орієнтоване теоретичне навчання характеризується викладанням теоретичних принципів з метою, щоб здобувачі освіти одержали знання на основі теорій, що викладається. Викладання тісно пов'язане зі спеціальними знаннями і орієнтоване на проблеми, сформульовані в рамках наукової дисципліни. З іншого боку, на науково орієнтованих практичних заняттях основна увага приділяється «діям наукової роботи та дослідження, наприклад, застосуванню наукових методів» [7]. Теоретичне навчання орієнтоване на професійну сферу, характеризується орієнтацією на науково-предметну систему і на конкретні професійні сфери діяльності. Імітація реальних умов праці з метою навчання та відпрацювання конкретних послідовностей дій у професійній сфері, необхідних для реальних робочих ситуацій у межах професії, є, у свою чергу, важливою характеристикою практичного навчання, орієнтованого на професійну сферу. У середині компанії освітні процеси можуть бути вбудовані в ОП, так що їх також можна описати за допомогою чотирьох форм навчання, згаданих вище. Тут, на відміну від практичних занять, орієнтованих на професійну сферу, навчання відбувається в реальних, а не змодельованих умовах праці.

Якщо розглядати ці виміри стосовно університетів прикладних наук та університетів кооперативної освіти, то можна зробити такі припущення:

- навчання в межах реальних робочих процесів має лише незначне значення в рамках ОП університету прикладних наук, оскільки це відбувається лише в рамках обов'язкового практичного семестру;

- ОП характеризується науково орієнтованим теоретичним і практичним навчанням, причому теоретичне і практичне навчання, орієнтоване на професійну сферу, також становить значну частку;

- з метою розв'язання специфічних для професії проблем нерідко вивчаються лише окремі частини наукової дисципліни або поглиблюються знання, пов'язані з професією, на практичних і лабораторних заняттях;

- через гібридний характер програми університети кооперативної освіти набагато більше уваги приділяють навчанню в процесі роботи, ніж у випадку з програмою університету прикладних наук. К.Муке (Kerstin Mucke) та Б.Швідцік (Bernd Schwiedrzik) вважають, що метою дуального навчання є не лише ілюстрація практики компанії, а й цілеспрямована підготовка до майбутніх сфер діяльності або безпосереднє застосування того, що було вивчено на теоретичних етапах [10, с.52]. На додаток до інтегрованих з роботою освітніх процесів, дуальне навчання характеризується теоретичним і практичним навчанням, орієнтованим на професійну сферу.

Спільним для програм університету кооперативної освіти та університету прикладних наук є їхня спрямованість на передачу практичних знань. Однак з вищезазначених пояснень можна вивести дві відмінності. Перша відмінність між програмами пов'язана з метою та ступенем мобільності структур знань, що передаються. Інша відмінність полягає в орієнтації передачі знань на структуру наукової дисципліни. У зв'язку з цим можна припустити, що

знання, які передаються в університеті прикладних наук, по-перше, більш тісно пов'язані з пізнавальною метою, а не з професійно-орієнтованою діяльністю, ніж у випадку з програмами університету кооперативної освіти. Це пояснюється тим, що науково орієнтоване викладання відіграє важливу роль водночас з викладанням, орієнтованим на професійну сферу. По-друге, допускаємо, що структури знань, які передаються, більшою мірою не пов'язані з конкретною метою і тому характеризуються вищим ступенем мобільності.

Використання наукових знань відбувається, безумовно, з точки зору практики, а не з точки зору академічної дисципліни. Крім того, можливості для самостійного навчання досить обмежені через жорстку організацію з точки зору часу, багатства матеріалу і досить сприйнятливої наукової спрямованості. Однак самостійне здобуття та рефлексія знань є центральною рисою академічної програми. Ще однією вирішальною відмінністю між університетом кооперативної освіти та університетом прикладних наук є умови вступу. В обох ВНЗ обов'язковою умовою вступу є наявність атестата зрілості (Abitur або Fachabitur), але лише для вступу на дуальну ОП додатковою умовою є наявність договору про проходження практики з підприємством-партнером. У той час, як університет прикладних наук одноосібно приймає рішення про зарахування на програму, партнер з практики університету кооперативної освіти виступає в ролі «голкипера», що є унікальною перевагою цього типу ВНЗ.

Зазначимо, що в деяких федеральних землях вступ до університету кооперативної освіти або університету прикладних наук можливий не лише за наявності загального атестата про повну загальну середню освіту, а й за наявності спеціального атестата або атестата про повну загальну середню освіту. Однак випускники, які не мають атестата про повну загальну середню освіту, мають можливість навчатися в університеті прикладних наук у Баден-Вюртемберзі, якщо вони закінчили професійно-технічну освіту, прирівняну до ступеня. Для абітурієнтів, які не мають кваліфікації майстра виробничого навчання, вимогами для вступу на навчання є завершена програма професійного навчання та вступний іспит до університету. У Тюрінгії також можна навчатися в університеті прикладних наук або в університеті кооперативної освіти за умови успішного складання іспиту на атестат майстра виробничого навчання. Абітурієнти, які не мають кваліфікації майстра, повинні надати підтвердження кваліфікації техника або бізнес-економіста, сертифікованого державою. Що стосується вимог до вступу в університет кооперативної освіти, то в землі Баден-Вюртемберг вимагається наявність складеного іспиту на одержання кваліфікації майстра або еквівалентної кваліфікації.

Абітурієнти, які не мають такої кваліфікації, можуть вступити на дуальну ОП, якщо вони закінчили щонайменше два роки професійного навчання, мають щонайменше три роки професійного досвіду у відповідній сфері діяльності, пройшли консультаційну співбесіду за бажанням напрямом навчання та склали тест на професійні здібності. Закон про Саксонський університет кооперативної освіти (SächsBAG) також передбачає успішне складання іспиту на одержання кваліфікації майстра, а для осіб, які не мають кваліфікації майстра, - завершену професійну підготовку та вступний іспит як вимоги до вступу на навчання в університеті кооперативної освіти. У Тюрінгії доступ до програм університету кооперативної освіти надається, якщо замість атестата про повну загальну середню освіту або складеного іспиту на одержання кваліфікації майстра, заявник успішно завершив принаймні два роки еквівалентної професійної освіти, має щонайменше два роки професійного стажу та успішно склав вступний іспит у відповідному університеті.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, аналіз змісту професійної підготовки за дуальною формою навчання у ВНЗ Німеччини дав змогу дійти до таких висновків: у ФРН наявна широка мережа ВНЗ, з них лише університети прикладних наук кооперативної освіти (професійні академії) здійснюють

підготовку фахівців за дуальною формою навчання; виявлено, що університети прикладних наук були засновані на базі професійних навчальних закладів середньої ланки (ремісничих закладів освіти, інженерних коледжів та інших професійних закладів середньої освіти), університети кооперативної освіти були організовані в 1972 р. за зразком Штутгартської моделі професійної освіти. Саме в кінці 60-х на початку 70-х рр. ХХ ст. ці ВНЗ були прирівняні до закладів освіти вищого типу. Відмінності між університетами прикладних наук та університетами кооперативної освіти полягають в організації вступної кампанії, співпраці з соціальними партнерами та в змісті теоретичної та практичної складової професійної підготовки.

Перспективами подальших досліджень вважаємо методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців за дуальною формою навчання у ВНЗ Німеччини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Гуревич Р.С., Опушко Н.Р., Фрицюк В.А. (2022). Дуальна система освіти – ефективний чинник реформування підготовки майбутніх фахівців. Лідери ХХІ століття. Погляд у майбутнє: Матеріали VI Міжнародної науковопрактичної конференції 22-23 жовтня 2022 р. / За заг. ред. Романовського О. Г. Харків : НТУ «ХПІ». 127 с. (с.103-108).
- [2] Bund-Länder-Kommission (2003). Perspektiven für die duale Bildung im tertiären Bereich. Online verfügbar: URL: <http://www.uni-wuerzburg.de/fileadmin/32020000/Bologna-Prozess/BLK-heft110.pdf> (zuletzt abgerufen am 26.04. 2024).
- [3] Naujoks, P. (2006). Die Qualität von Berufsakademien aus Unternehmenssicht – eine empirische Untersuchung. Universität Flensburg: Dissertation.
- [4] Hofmann, S., König, M., Brenke, P. (2023). AusbildungPlus Duales Studium in Zahlen 2022 Trends und Analysen. Bonn. 36 p. (p.12).
- [5] Teichler, U. (2005). Hochschulsysteme und Hochschulpolitik. Quantitative und strukturelle Dynamiken, Differenzierungen und der Bologna-Prozess. Münster u. a.: Waxmann
- [6] Trautwein, U. et al. (2006). Studieren an der Berufsakademie oder an der Universität, Fachhochschule oder Pädagogischen Hochschule? Ein Vergleich des Leistungsstands, familiären Hintergrunds, beruflicher Interessen und der Studienwahlmotive von (künftigen) Studierenden aus Baden
- [7] Pastohr, M. (2008). Die Leistungsfähigkeit von Systemen tertiärer Bildung an der Schwelle zum Beschäftigungssystem. Eine Untersuchung zur Ausprägung von Wissensstrukturen bei Universitäts-, Fachhochschul- und Berufsakademieabsolventen und zu Erwartungen des Beschäftigungssystems. Dissertation. Dresden: Technische Universität.
- [8] Kramer, J. et.al. (2011). Die Klasse an die Universität, die Masse an die anderen Hochschulen? Zeitschrift für Erziehungswissenschaft 14 (3), S. 465-487.
- [9] Kultusministerkonferenz (1995). Berufsakademien in tertiären Bereich. Beschluß der Kultusministerkonferenz vom 29.9.1995. URL: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/1995/1995_20_09-Berufsakademien.pdf (zuletzt abgerufen am 27.04.2024).
- [10] Mucke, K., Schwiedrzik, B. (2000). Duale berufliche Bildungsgänge im tertiären Bereich. Möglichkeiten und Grenzen einer fachlichen Kooperation von Betrieben mit Fachhochschulen und Berufsakademien. Generalsekretär Bundesinstitut für Berufsbildung. Forschungsergebnisse 2000 des Bundesinstituts für Berufsbildung. Bonn: Bundesinstitut für Berufsbildung, S. 47-60.
- [11] Rennert, Ch. (2016). Warum dual studieren? Die Bedeutung sozialer Herkunft und die Motive Studierender für ein Studium an Fachhochschule oder Berufsakademie. Livia Makrinus (Hg.). Standardisierung von Bildungsverläufen und -strukturen. Neue Perspektiven auf bildungsbezogene Ungleichheit. Wiesbaden: Springer Fachmedien, S. 219-242.
- [12] Wissenschaftsrat (2002). Empfehlungen zur Entwicklung der Fachhochschulen. Berlin. Online. URL: <http://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/5102-02.pdf> (zuletzt abgerufen am 26.04.2024).
- [13] Wissenschaftsrat (2004). Stellungnahme zur Evaluation der Berufsakademie in Trägerschaft der Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein. Berlin. Online. URL: <http://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/5912-04.pdf> (zuletzt abgerufen am 10.04.2024).
- [14] Hillmert, St.; Kröhnert, Ste. (2003). Differenzierung und Erfolg tertiärer Ausbildungen: die Berufsakademie im Vergleich. Zeitschrift für Personalforschung 17 (2), S. 195-214.

UNIVERSITIES OF GERMANY: A COMPARATIVE ANALYSIS IN THE CONTEXT OF DUAL EDUCATION

Opushko Nadiia Romanivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
doctoral student of the department of pedagogy, professional education and management of educational institutions
of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-3013-2675
hmarka52@gmail.com

Koval Myroslav Stefanovych

Doctor of Pedagogical Science, Professor,
Professor of the Department supervisory and preventive activities and fire automation
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine.
ORCID ID: 0000-0002-0662-862X
lviv-koval@ukr.net

Kusiy Myroslava Ihorivna

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, head of the Department of Applied Mathematics and Mechanics,
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-3120-1975
kusijmiroslava@gmail.com

Abstract. The study of German experience in education plays a special role in comparative pedagogical research. This is due to two factors: the economic model of development in Germany has common features with the national one, namely social orientation; Germany is the most economically developed country in the European Union, characterised by an effective system of public administration and training of specialists. That is why the article carries out a comparative study of German higher education institutions (HEIs) that provide training in the dual form of education. It is established that despite numerous studies in various areas of professional training in the higher education system, including the study of foreign experience in implementing dual education, the peculiarities of implementing the educational process in universities of applied sciences and cooperative education, which are the main providers of dual education in Germany, remain unexplored.

The author analyses the similarities and differences in the structural and content characteristics of the educational programmes (EP) of the university of cooperative education and the university of applied sciences. It is found that universities of applied sciences were founded on the basis of secondary vocational educational institutions (vocational schools, engineering colleges and other vocational secondary education institutions), while universities of cooperative education were organised in 1972 on the model of the Stuttgart model of vocational education. It is stated that in the late 60s and early 70s of the twentieth century these universities were equated with higher education institutions. It is determined that among the key differences between universities of applied sciences and universities of cooperative education are: peculiarities of organising the admission campaign, cooperation with social partners and the content of the theoretical and practical components of vocational training.

The practical significance of the study is the possibility of transferring certain elements to the educational process of domestic higher education institutions (HEIs).

Keywords: dual education, form of education, classical universities, universities of applied sciences, universities of cooperative education, vocational academies, Stuttgart model.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Gurevych R.S., Opushko N.R., Frytsiuk V.A. (2022). Dualna systema osvity – efektyvnyi chynnyk reformuvannya pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. Lidery KhKhI stolittia. Pohliad u maibutnie: Materialy VI Mizhnarodnoi naukopraktychnoi konferentsii 22-23 zhovtnia 2022 r. / Za zah. red. Romanovskoho O. H. Kharkiv: NTU «KhPI». 127 s. (s.103-108).
- [2] Bund-Länder-Kommission (2003). Perspektiven für die duale Bildung im tertiären Bereich. Online verfügbar: URL: <http://www.uni-wuerzburg.de/fileadmin/32020000/Bologna-Prozess/BLK-heft110.pdf> (zuletzt abgerufen am 26.04. 2024).
- [3] Naujoks, P. (2006). Die Qualität von Berufsakademien aus Unternehmenssicht – eine empirische Untersuchung. Universität Flensburg: Dissertation.
- [4] Hofmann, S., König, M., Brenke, P. (2023). AusbildungPlus Duales Studium in Zahlen 2022 Trends und Analysen. Bonn. 36 p. (p.12).